

Van beheersing naar emancipatie

'I went through immigration in Miami. The immigration official said, "Would you please identify yourself?" I said, "I'd be delighted to. My name is Hernando de Soto. I am the son of Alberto de Soto of Arequipa and Rosa Polar Moquegua; and they have two children." He said, "Would you mind just showing me your passport?" Which I did, as I realized that he did not trust me about my identity, but what he did trust was my passport. I said, "Interesting. I thought my identity was with me, but obviously it is not associated with my physical presence; it has been transferred to and is represented in a uniform and standardized written document, which provides information and is based on rules that allow me to travel globally.'
(Hernando de Soto, www.cceia.org, 27 juli 2009).

1. INLEIDING

Alle Nederlandse gemeenten staan voor de uitdaging om het stelsel van basisregistraties in te voeren. Dit stelsel heeft tot doel de onderlinge gegevensuitwisseling tussen overheden, overheidsorganisaties en zorginstellingen te verbeteren en daarmee de kwaliteit van overheidsdiensten en zorg te verbeteren. Zowel in de ontwikkel- als in de uitvoeringsfase is er hierover landelijk en lokaal veel discussie. Hoe richten we het functioneel beheer in? Welke bestuursfilosofie wordt gebruikt? Wat wordt centraal opgeslagen en wat niet? Hoe maken we een werkbaar terugmeldvoorziening en hoe zorgen we ervoor dat de afnemers zich daaraan houden? Hoe beveiligen we de systemen? Onlangs bleek dat gemeenten met name worstelen met de antwoorden op die vragen (BZK,

2010). De discussie concentreert zich op de inrichting van basisregistraties, waarbij de architectuur, de privacy en de beveiligingseisen de volle aandacht krijgen. Daarmee verwordt de discussie over basisregistraties al gauw tot een technische kwestie. Dit terwijl bovenstaand citaat van Hernando de Soto - een Peruviaanse econoom - een geheel ander licht op de discussie werpt. Hij laat met een simpel voorbeeld de maatschappelijke waarde van papier, registratie en informatie zien. Zonder identiteitsbewijs en een persoonsregistratie besta je officieel niet en heb je geen rechten. Je bent niet alleen niet vrij om de grens over te steken, maar ook zou je in Nederland geen toegang tot onderwijs hebben en zou je niet naar de stembus mogen gaan. De Soto maakt met dit voorbeeld duidelijk hoe belangrijk (persoons)registraties zijn. Niet

Ellen Boschker

Peter Castenmiller

Arre Zuurmond

Arre Zuurmond, Peter Castenmiller en Ellen Boschker zijn werkzaam bij onderzoeks- en adviesbureau Zenc (www.zenc.nl). U kunt contact met hen opnemen via arre.zuurmond@zenc.nl, peter.castenmiller@zenc.nl en ellen.boschker@zenc.nl.

Dit artikel is een bewerkte versie van het essay 'Dynamiek in de gemeentelijke basisadministratie; balanceren tussen beheersing en emancipatie' geschreven door dezelfde auteurs voor Rathenau Instituut. Het verschijnt medio november 2010 in een bundel van essays in het kader van het project *Databases in beeld*.

alleen voor het individu, maar ook voor de ontwikkeling van de democratische rechtstaat. In dit artikel behandelen we drie aspecten van de modernisering van basisregistraties, die te vaak veronachtzaamd worden. Deze zijn:

- 1) de politieke, juridische en economische betekenis van basisregistraties;
- 2) de kwaliteitseisen van basisregistraties; en
- 3) de openbaarheid van basisregistraties.

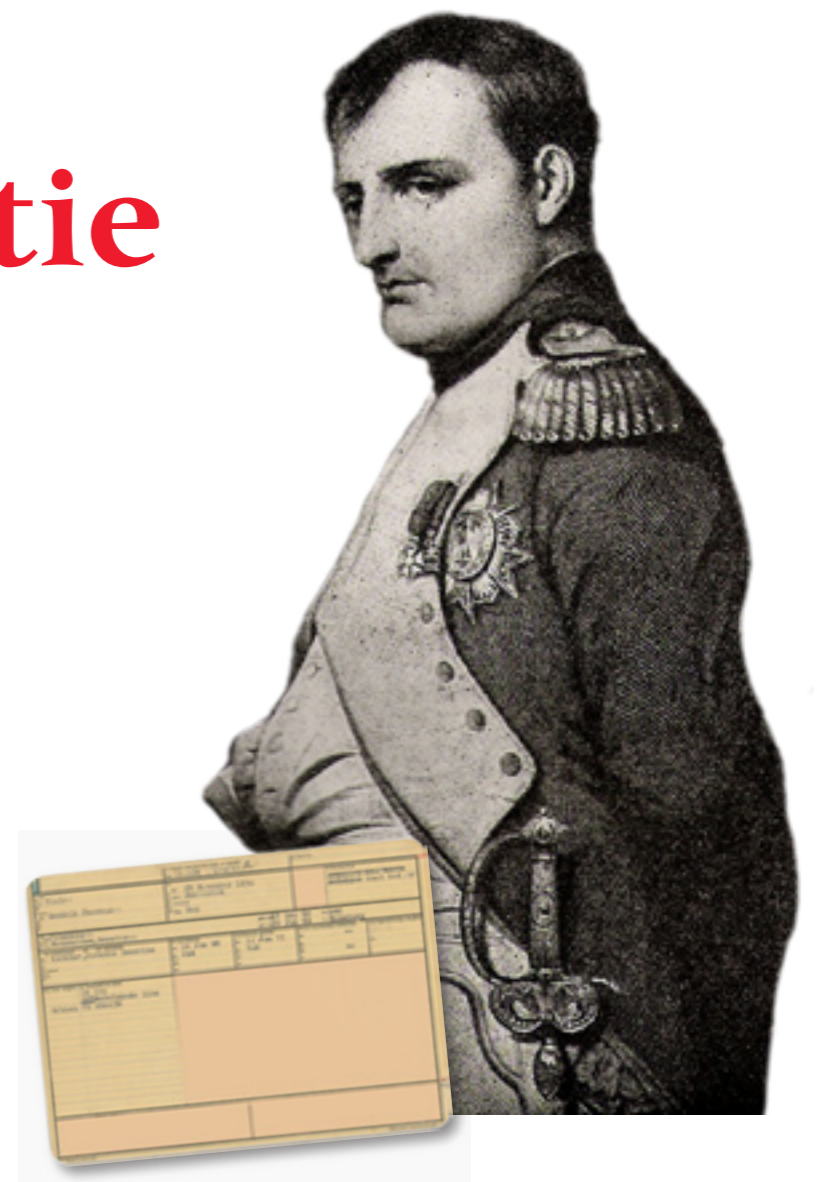
Wij lichten dit aan de hand van de basisadministratie personen (GBA, tegenwoordig vaak afgekort tot BRP) toe. Paragraaf 2 gaat dieper in op de (discussie rondom de) GBA en geeft ook een korte beschrijving van de totstandkoming van de GBA. In de paragrafen 3, 4 en 5 wordt elk aspect afzonderlijk uiteengezet. In de slotparagraaf doen wij een voorstel voor een écht moderne GBA.

2. DE GEMEENTELIJKE BASISADMINISTRATIE PERSOONSgegevens

De ontwikkeling van de burgerlijke stand en de gemeentelijke basisadministratie

Het registreren van persoonsinformatie gaat ver terug in de tijd. Al in vroegere tijden en al aan het begin van onze jaartelling had de overheid behoefte aan informatie om de samenleving te kunnen besturen. In de 19^e eeuw ontstonden de voorlopers van de huidige burgerlijke stand en de moderne GBA.

In het uitgebreide rijk van Napoleon waren centralisatie van bestuur en een uniforme wetgeving onontbeerlijk om het rijk te kunnen besturen en beheersen. Om tal van maatregelen te kunnen nemen, was inzicht in de bevolkingsomvang en -structuur een vereiste. Zodoende kon hij de dienstplicht ten behoeve van zijn leger beter afdwingen en kon een efficiëntere belastingheffing ingevoerd worden. In 1811 voerde Napoleon de burgerlijke stand in het grootste deel van Nederland in. Met de invoering van de burgerlijke stand werden de kerkelijke huwelijks-, geboorte- en overlijdensregisters overgedragen aan de overheid (Holthuisen-Seegers & Wens, 1993). Met de invoering van de burgerlijke stand werd ook de '*droit citoyen*' in Frankrijk en daarbuiten geboren. Deze ontwikkeling is van groot belang voor de emancipatie van de burger geweest. Burgers kregen hiermee een gelijke status ten opzichte van elkaar. Vrije individuen werden als dusdanig erkend (Caplan & Torpey, 2001). Door de registratie van personen konden voorts politieke rechten als kiesrechten en het recht van demonstratie uitgeoefend worden.

Met het toekennen van een formele, gelijkrechtige identiteit voor een ieder, ontworstelden de burgers zich aan de almacht van de aristocratie (einde van de horigheid).

In 1828 werd de bevolkingsregistratie een rijksaangelegenheid. Hiermee verving het de tienjaarlijkse volkstellingen. In 1938 werd besloten dat elke gemeente een persoonskaartensysteem moest invoeren waarop de personalia van de betrokkene en zijn ouders en kinderen stonden (Centraal bureau voor genealogie, 2009)

De gemeentelijke basisadministratie personen (GBA)

In de 20ste eeuw brengen technologische ontwikkelingen vele veranderingen in de persoonsadministratie te weeg. Eind jaren zeventig beschikte een groot aantal gemeenten over een geautomatiseerd systeem van de bevolkingsboekhouding. In 1984 maakte de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken een nieuwe opzet van de gemeentelijke bevolkingsadministratie bekend, die de naam gemeentelijke basisadministratie persoonsgegevens (GBA) kreeg.

In 1994 was de GBA een feit. Het Agentschap Basisadministratie Personen en Reisdocumenten (BPR) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties beheert nu de GBA. De GBA kan worden

omschreven als 'een geheel van gemeentelijke geautomatiseerde basisadministraties van persoonsgegevens die door middel van een datacommunicatienetwerk met elkaar en met andere overheden in verbinding staan.' (Lütter & Van Troost, 2008, p. 21).

De GBA bevat alle algemene persoonsgegevens en wijzigingen daarop, van geboorte tot overlijden. Via een communicatienetwerk of infrastructuur vindt uitwisseling van bepaalde berichten plaats met ande-

ben tot alle GBA-gegevens van iedere gemeente in Nederland. Dit wordt de GBA-Verstrekkingen (GBA-V) genoemd (Lütter & Van Troost, 2008). Dit traject zou aanvankelijk in 2010 afgerond zijn.

De modernisering van de GBA is nu een programma van het ministerie van BZK, waarin nauw wordt samengewerkt met de VNG, de NVVB, het Agentschap BPR en de Stichting ICTU. Het doel van de

'Het doel van de modernisering is: de kwaliteit van de GBA gegevenshuishouding en van de overheidsdienstverlening te verbeteren'

re gemeenten en afnemers, bijvoorbeeld een adreswijziging of een melding van overlijden.

De GBA is een (authentieke) basisregistratie voor alle (semi-)overheidsinstanties die voor de uitvoering van hun taken over persoonsgegevens moeten kunnen beschikken. Het gaat hier om enkele honderden afnemers, zoals de Rijksbelastingdienst, de waterschappen, de Sociale Verzekeringsbank en de pensioenfondsen.

Alle instanties met een publieke taak zijn verplicht de GBA te gebruiken als basis voor persoonsgegevens. De GBA is bijvoorbeeld maatgevend om iemand al dan niet een voorziening van de (rijks)overheid toe te kennen. Iemand heeft alleen recht op een AOW-uitkering als hij volgens de gegevens van de GBA daarvoor in aanmerking komt. Via de GBA kan dit recht ook worden ingenomen. Als een persoon overlijdt,

wordt vanuit de GBA een bericht doorgegeven aan de Sociale Verzekeringsbank en wordt de uitkering van de AOW stopgezet. De GBA is dus de bron van informatie aangaande persoonsgegevens. Informatiesystemen van andere instanties moeten hier gebruik van maken. Het is dus niet zomaar een database; de GBA bevat informatie met juridische werking.

Modernisering van de GBA

Begin 2001 is met de tijdelijke Adviescommissie Modernisering GBA (commissie-Snellen) het startsein gegeven voor de modernisering van de GBA. Volgens de commissie moest onder andere de toegankelijkheid van de GBA voor gebruikers verbeteren door de GBA, met gebruik van moderne ICT-toepassingen, *online* benaderbaar te maken. Binnen- en buitengemeentelijke afnemers moeten zeven dagen per week en vierentwintig uur per dag toegang heb-

modernisering is: *'de kwaliteit van de GBA gegevenshuishouding en van de overheidsdienstverlening te verbeteren. De modernisering van de GBA moet leiden tot een efficiënte en betrouwbare manier van invoeren, opslaan, beheren en verstrekken van persoonsgegevens.'* (www.moderniseringgba.nl, 8 juli 2010).

Vanaf 1 januari 2010 zijn gemeenten intern en afnemers wettelijk verplicht om gebruik te maken van de GBA en moeten de (in- en externe) afnemers bij gereede twijfel aan de betrouwbaarheid van de gegevens dit aan de bronhouder (de gemeente waar de betreffende persoon staat ingeschreven) terugmelden. Op dit moment is 89% van de gemeenten in een vergevorderd stadium van de invoering van de BRP; 11% blijft achterop in de invoering (BZK, 2010).

Zoals gezegd zijn de discussiepunten rondom de invoering van de BRP overwegend technisch of organisatorisch van aard. Een efficiënte inrichting en betrouwbare gegevens staan centraal bij de modernisering van de GBA. Daarmee beperkt het zich tot het systeem en wordt de relatie tussen overheid en burger niet in beschouwing genomen. Wij achten het in dit artikel noodzakelijk om het debat in een ander perspectief te plaatsen en om het originele doel en de functie van basisregistraties centraal te stellen.

3. DE POLITIEKE, ECONOMISCHE EN JURIDISCHE BETEKENIS VAN BASISREGISTRATIES

Om te beginnen is een goede bevolkingsadministratie er niet alleen voor het beter functioneren van de overheid en haar dienstverlening aan de burger. Zij dient ook de politieke rechten van de burger als staatsburger en het economisch en juridisch verkeer van burgers en bedrijven onderling.

De inschrijving in het bevolkingsregister geeft de burger allereerst politieke rechten. Dat hebben we te danken aan Napoleon, die in feite gezien kan worden als 's lands eerste informatiemanager, doordat hij met de

invoering van het bevolkingsregister en het Kadaster voor een belangrijke informatie-infrastructuur heeft gezorgd. Niet voor niets is dat een staatstaak geworden. De kerk en de adel hadden teveel zeggenschap over leven en identiteit van hun gemeenschapsleden. Er was geen kiesrecht en de meeste mensen waren de facto horigen, in die zin dat ze vastzaten aan het landgoed en de landheer. Door ze een identiteit te geven konden ze zicht onttrekken aan de kerkelijke en adellijke macht. Met de vastlegging van eigendomsverhoudingen konden de opkomende burgerij en de grootgrondbezitters hun economische vrijheden en zakelijke belangen tegenover de 'almachtige', grillige en al te veeleisende monarch veiligstellen. De vastlegging van eigendomsrechten emancipeerde de opkomende burgerij. Daarmee heeft het stelsel van identiteitsverstrekkingen en administratie een emancipatoire functie. Het kiesrecht is daar nu nog het meest levende bewijs van en de emancipatie doelstellingen gaan zo ver dat we eisen dat vrouwen en mannen alleen in het stemhokje staan en dus zelfstandig hun stem uitbrengen.

4. DE KWALITEITSEISEN VAN BASISREGISTRATIES

De huidige modernisering van de GBA heeft nauwelijks oog voor de betekenis van een goede administratie voor de politieke rechten, noch voor het faciliteren van het juridische en economische verkeer van zelfstandige burgers en bedrijven onderling.

Van het allergegrootste belang is daarbij immers de kwaliteit van de registratie. De inhoudelijke kwaliteitseisen zijn evenwel nog zwak ontwikkeld, terwijl de technische eisen (bijvoorbeeld het juist gebruik van diakrieten en de consistentie in de registratie) juist heel sterk zijn ontwikkeld. Lage inhoudelijke eisen gaan volgens ons ten koste van de politieke, juridische en economische aspecten van basisregistraties.

Zo vragen wij ons bijvoorbeeld af hoeveel mensen binnen de GBA een VOW-status hebben. Dit gaat om de 'vertrokken onbekend waarheen' mensen. In een aantal grote steden loopt dit in de tienduizenden en een voorzichtige extrapolatie daarvan naar landelijk niveau zou aangeven dat het om 250.000 tot 500.000 mensen gaat. Al deze mensen krijgen geen

'De modernisering van de GBA moet leiden tot een efficiënte en betrouwbare manier van invoeren, opslaan, beheren en verstrekken van persoonsgegevens'

Maar er zit niet alleen een emancipatoire functie in de bevolkingsadministratie. Er was in de 19^e eeuw ook sprake van een 'beheersingsfunctie'. Met een goede administratie was Napoleon (de staat) in staat voldoende geld uit elk gewest te halen en kon hij voldoende soldaten oproepen.

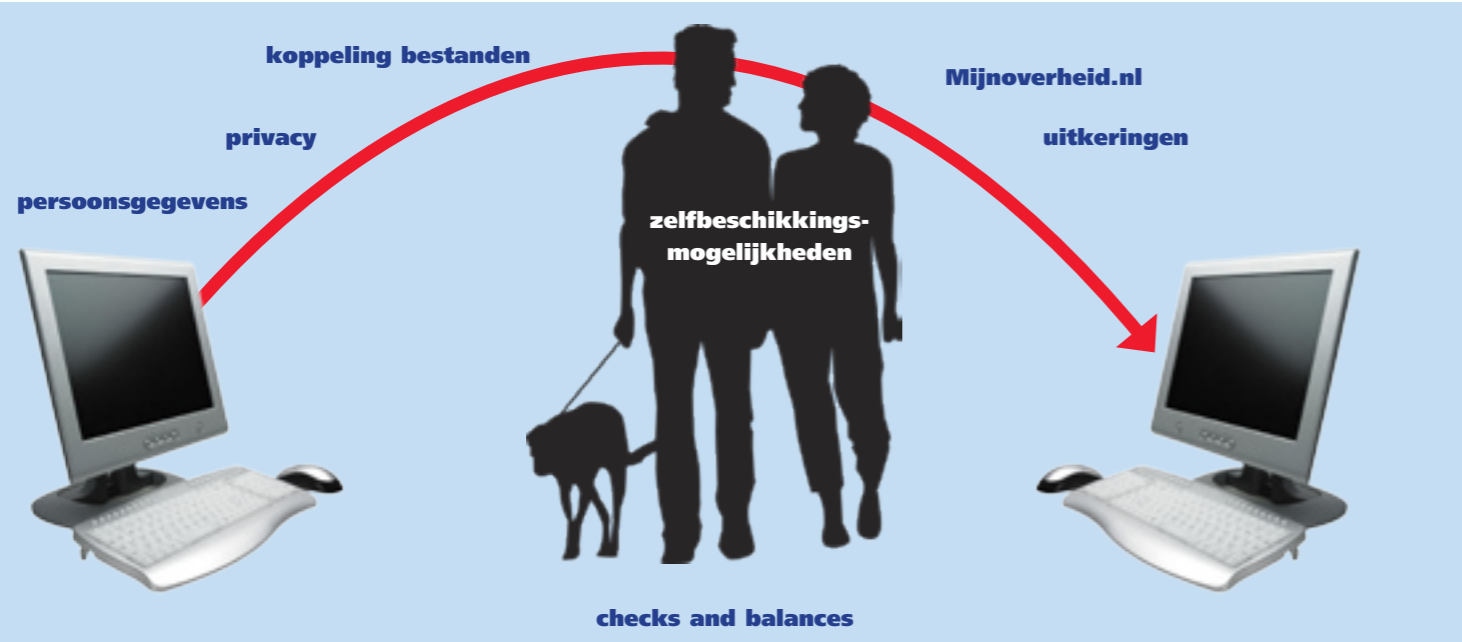
Beheersing en emancipatie gaan dus gelijk op met de introductie van de bevolkingsadministratie.

Die emancipatie betreft niet alleen politieke emancipatie, maar ook economische en juridische emancipatie. Met het verkrijgen van een identiteit, in combinatie met de rechten zoals vastgelegd in het burgerlijk wetboek, kan elke burger bezit verwerven (onroerend goed) en kan hij/zij een onderneming starten, die ook van hem blijft. Zonder een goede basisregistratie is het juridisch en economisch verkeer bijna onmogelijk. Als we zaken doen, moeten we de identiteit van onze partner kunnen vaststellen en als we contracten sluiten, moet de andere partij 'identificeerbaar en vindbaar' zijn. Als je als burger een huis koopt en daarvoor een hypotheek afsluit, moet de bank toch zeker zijn dat de identiteit klopt. Zij moet de zekerheid hebben dat de koper, via gerechtsdeurwaarders, te traceren is. Met de komst van een eigen identiteit zijn dus niet alleen rechten, maar ook plichten geïntroduceerd.

verkiezingsoproep, terwijl zij gezamenlijk wellicht 8 zetels vertegenwoordigen. Onderzoek op dit terrein wordt echter niet gedaan. Veel van deze mensen 'onttrekken' zich aan het zicht van de staat, maar ook aan hun juridische en economische verplichtingen. Zij hebben schulden, gevangenisstraffen, etc. Door zich uit te schrijven of 'administratief onder te duiken' verdwijnen zij van de radar. Niet alleen de staat, maar ook andere burgers en bedrijven leiden daar onder. In de gehele modernisering van de GBA zien wij geen enkel middel ingezet dat op dit punt de kwaliteit gaat verbeteren.

Daarnaast is er nog sprake van grote vervuiling. Administratieve leegstand is in veel gemeenten een groot probleem en kan oplopen tot wel 15% van het totaal aantal woningen. Maar dat is niet de enige vorm van vervuiling, ook onjuiste inschrijving komt veelvuldig voor. Zo wisselen veel families hun dochters 'administratief' uit, zodat ze een uitwonende beurs kunnen ontvangen. De 'werkelijke werkelijkheid' wijkt daardoor af van de administratieve werkelijkheid. Het inbrengen van een terugmeldvoorziening, vaak genoemd als kwaliteitsbevorderende maatregel, zal dit probleem niet oplossen; als er al gebruik van wordt gemaakt.

De bevolkingsadministratie is daarvoor teveel gebaseerd op de principes van leidendheid: pas als ons iets ter ore komt, gaan we onderzoek verrichten. Een veel meer actieve, wellicht zelfs proactieve houding is gewenst, om de kwaliteit te verhogen. Dit is noodzakelijk omdat de gebrekkige kwaliteit maatschappelijke schade veroorzaakt. Een aantal gemeenten is onlangs met proactief onderzoek gestart en maakt daarbij gebruik van het koppelen van verschillende registraties. Door bijvoorbeeld te werken met risico-profielen en de GBA te koppelen met de administratie van studenten met een uitwonende lening van DUO (voorheen de IB-groep) kunnen fraudegevallen opgespoord worden. Niet alleen verbetert zodoende de kwaliteit van de registratie, het opsporen van fraude kan oplopen tot enorme besparingen voor de staat.

5. DE OPENBAARHEID VAN BASISREGISTRATIES

Met de interne focus bij de modernisering van de GBA moet ook voorkomen worden dat basisregistraties louter ten dienste van de overheid zelf staan. Daarmee zou immers te zeer het accent liggen op 'beheersing'. De burgers zelf moeten in een positie worden gebracht dat zij actief inzicht hebben in en invloed kunnen uitoefenen op de beschikbare gegevens en het gebruik daarvan. Vandaag de dag wordt, als het gaat om het belang van de burger, vooral gedacht aan betere bescherming van de privacy. Dit vertaalt zich bijvoorbeeld in het met grote terughoudendheid (of zelfs het verbieden van) leggen van koppelingen tussen bestanden. Bescherming van privacy is natuurlijk een groot goed, maar het is wel een betrekkelijk defensieve interventie om de beheersingsmacht van de overheid te beperken. Het beperkt vooral het gebruik van informatie. In plaats van in de kramp van privacybescherming te schieten, vinden wij dat er veel meer te winnen is met het realiseren van een nieuw evenwicht van *checks and balances* tussen overheid en burgers.

Het bestaan van 'Mijnoverheid.nl' is daarvan een eerste invulling. Burgers hebben via 'Mijnoverheid.nl' rechtstreeks inzicht in de 'officieel' over hem of

haar bij de overheid bekende gegevens. Bovendien heeft de burger dan een (vooralsnog beperkte) mogelijkheid om te reageren op eventuele onjuistheden. Het uitbreiden van de mogelijkheden voor burgers om hun eigen gegevens te kunnen wijzigen versterkt de zelfbeschikkingsmogelijkheden van burgers. In de toekomst zou het bijvoorbeeld mogelijk moeten zijn om aan te geven of burgers met hun meisjesnaam willen worden aangesproken of niet en om vanuit hun eigen gegevens inkomensondersteunende voorzieningen aan te vragen. Hiermee kan ook worden voorkomen dat burgers een bijna kansloze gang door bureaucratische krochten moeten maken om onjuistheden over hun persoonlijke situatie te laten corrigeren.

Het zou een welkom stapje verder gaan als de overheid bij elke beschikking die zij afgeeft over bijvoorbeeld uitkeringen een bijlage toevoegt waarin staat op welke gegevens van de aanvrager de beslissing is gebaseerd. Ook dat biedt de aanvrager de mogelijkheid om te controleren of de overheid geen verkeerde gegevens heeft gebruikt. Nog verder gaan voorbeelden uit Zweden waar elke burger inzage heeft in de belastingaangiften, of de Kruispuntbank in België, die inzage geeft of bedrijven tijdig hun sociale lasten afdragen. In het geval van economische transacties, zoals het verlenen van opdrachten aan aannemers, biedt dit de mogelijkheid om te controleren of je zaken doet met een betrouwbaar bedrijf dat in staat is om zijn financiële verplichtingen na te komen. Op deze wijze bevordert de actieve openbaarheid het economisch verkeer.

Een algemene lijn in deze voorstellen is dat we erop aandringen de mogelijkheden voor burgers voor 'regievoering' over de eigen persoonsgegevens te vergroten. Het gaat dan vooral over de mate van zeggenschap die een burger heeft over gegevens en de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de wijze waarop gegevens en informatie worden verwerkt die mede bepalend zijn voor de wijze waarop de betrokken individuen in het leven van alledag worden behandeld en benaderd (N2L/Zenc, 2002). Dit pleit

ook voor een grotere transparantie van de zijde van de overheid; de overheid moet burgers actief inzicht geven in de over hem of haar bij de overheid beschikbare gegevens en het gebruik daarvan.

6. VOORSTEL VOOR DE MODERNISERING VAN DE GBA

In het voorgaande hebben wij betoogd dat het accent in het huidige debat over de modernisering van de GBA teveel op efficiëntie en techniek ligt en dat de discussie in een breder perspectief geplaatst moet worden. Wij vragen om meer oog te hebben voor het emancipatoire aspect van basisregistraties. Wij doen in deze slotparagraaf daartoe een aantal voorstellen voor een écht modern GBA:

1. Het originele doel en de functie van basisregistraties mogen niet uit het oog verloren worden. De GBA dient niet alleen het intern functioneren van de overheid, maar dient ook de politieke rechten van de burger en bevordert het economisch en juridisch verkeer van burgers en bedrijven onderling.
2. De inhoudelijke kwaliteitseisen die aan basisregistraties gesteld worden, moeten worden verhoogd voor het faciliteren van het politieke, juridische en economische verkeer van burgers en bedrijven. Gemeenten en afnemers zouden hiertoe veel meer actief onderzoek kunnen doen om de kwaliteit van basisregistraties te verbeteren.
3. Actieve openbaarheid:
  - a. De mogelijkheden van 'Mijnoverheid.nl' kunnen worden uitgebreid en breder bekend gemaakt worden ten behoeve van de zelfbeschikkingsmogelijkheden van burgers.
  - b. De overheid kan bij elke beschikking een bijlage toevoegen waarin staat op welke gegevens van de aanvrager de beslissing is gebaseerd.
  - c. Onderzocht zou moeten worden welke 'maatschappelijke winst' geboekt kan worden, als

er een veel actievere openbaarheid van overheidsgegevens ontstaat. Welke problemen zijn er op dit moment in het economisch en juridisch verkeer als gevolg van niet publiekelijk toegankelijke basisregistraties? Een voorbeeld: burgers en bedrijven zouden inzicht kunnen krijgen in de afdracht van sociale lasten van bedrijven, en zo in staat zijn economische schade voor zichzelf te voorkomen.

Dit is wat ons betreft een aantal eerste voorstellen, die de discussie op een ander niveau moeten brengen. Essentieel hierin is dat, zoals ook in de geschiedenis van de gemeentelijke basisadministratie te zien is, er nieuwe *checks and balances* tussen overheid en burger ontstaan en de balans tussen beheersing en emancipatie behouden blijft.

LITERATUUR

- Caplan, J. & Torpey, J. (2001). *Documenting individual identity. The development of state practices in the modern world*. Princeton: Princeton University Press.
- Centraal bureau voor genealogie (2009). *Persoonskaarten en persoonslijsten* (http://www.cbg.nl/download/cbg_nl_persoonskaarten_200901.pdf).
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2010). *Onderzoeksrapportage invoering basisadministratie personen* (<http://www.minbzk.nl/@127119/onderzoeksrapportage>).
- Net2Legal Consultants/Zenc (2002). *De betrokkene betrokken*. Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Directie Informatiebeleid Openbare Sector.
- Holthuisen-Seegers, G.H.J. & Wens, M.C.C. (1993). *Persoonlijk gegevens, grepen uit de geschiedenis van bevolkingsregistratie in Nederland*. Amersfoort: Bekking.
- Lütter, G. & Troost, R. van. (2008). *De dataloods en zijn machinekamer. Inleiding tot de GBA*. Deventer: Kluwer.
- Prins, C. & Ham, M. (2008). *In de greep van de technologie. Nieuwe toepassingen en het gedrag van de burger*. Amsterdam: Van Gennep.

WEBSITES

- www.moderniseringgba.nl, 8 juli 2010
- Hernando de Soto, www.cceia.org, 27 juli 2009

Gemeentelijk Efficiency Adviesbureau bv

Schoonouwenweg 10
2821 NX Stolwijk
Telefoon 0182 - 34 13 50
Fax 0182 - 34 34 72
E-mail info@gea-bv.nl

**GBA-audit
Invoering Basisregistraties
Training op maat
GEA voor een helder resultaat**

Bezoek onze website: www.gea-bv.nl

TOGA
atelier
Schout & Katsantonis

Toga's op maat

- Vakwerk
- Lichtgewicht stof in luxe kwaliteit
- Schitterend geborduurde wapens

www.toga.net
info@toga.net

Industrieweg 51, 3044 AS Rotterdam
tel 010 245 07 66, fax 010 245 07 67

